

Różnice w sporządzaniu sprawozdania finansowego banku według Ustawy o rachunkowości i Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej

Aneta Wszelaki*

Streszczenie: *Cel* – Celem artykułu jest wskazanie różnic w sporządzeniu sprawozdania finansowego banku według obowiązujących regulacji rachunkowości – Ustawy o rachunkowości oraz Międzynarodowych Standardach Sprawozdawczości Finansowej (MSSF/MSR), oraz ewentualnych konsekwencji wynikających z istnienia tych różnic.

Metodologia badania – W artykule wykorzystano literaturę krajową z tego zakresu oraz akty prawne. Podano analizie i porównano obowiązujące akty prawne oraz przykładowe sprawozdania finansowe banków, przygotowujących sprawozdawczość finansową według Ustawy o rachunkowości oraz Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej.

Wynik – Artykuł jest próbą odpowiedzi na pytanie, jakie zasady obowiązują przy sporządzaniu sprawozdania finansowego banku według regulacji Ustawy o rachunkowości oraz Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej, na jakie trudności napotykają księgowi przygotowujący takie sprawozdanie oraz jakie wynikają konsekwencje z powstałych różnic w sporządzaniu sprawozdania finansowego banku.

Oryginalność/wartość – Wskazanie w artykule zasad i różnic w sporządzeniu sprawozdania finansowego banku według Ustawy o rachunkowości oraz Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej jest cenną wskazówką nie tylko dla głównych księgowych banku, ale również dla klientów bankowych i innych użytkowników sprawozdania finansowego banku.

Słowa kluczowe: sprawozdanie finansowe, Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej, Ustawa o rachunkowości

Wprowadzenie

W czasach kryzysu finansowego rosną oczekiwania odbiorców informacji dostarczanych przez banki. Wymagają oni udostępnienia bardziej szczegółowych informacji, które umożliwią rzetelną ocenę sytuacji finansowej banku zarówno przez potencjalnych inwestorów, jak i klientów banków. W związku z tym obowiązujące standardy sprawozdawczości muszą zapewnić porównywalność banków w skali krajowej i międzynarodowej. Stanowi to

* dr Aneta Wszelaki, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Katedra Rachunkowości, e-mail: aneta.wszelaki@ue.katowice.pl

wyzwanie dla współczesnej sprawozdawczości finansowej, ponieważ banki, które sporządzają swoje sprawozdanie finansowe zgodnie z zasadami Ustawy o rachunkowości, mają obowiązek stosowania określonego wzoru sprawozdania finansowego, natomiast sporządzenie sprawozdania finansowego opartego na MSSF jest niezmiernie trudne, gdyż regulacje międzynarodowe nie proponują szablonu sprawozdania finansowego banku. W artykule poddano analizie i porównano obowiązujące akty prawne oraz przykładowe sprawozdania finansowe banków, przygotowujących sprawozdawczość finansową według Ustawy o rachunkowości oraz MSSF. Celem artykułu jest wskazanie różnic w sporządzeniu sprawozdania finansowego banku według obowiązujących regulacji rachunkowości oraz ewentualnych konsekwencji wynikających z istnienia tych różnic.

1. Regulacje w zakresie sprawozdawczości finansowej banków w Polsce

Do najważniejszych regulacji dotyczących rachunkowości sektora bankowego w Polsce należą:

- Ustawa o rachunkowości,
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 1 października 2010 roku w sprawie szczególnych zasad rachunkowości banków,
- Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej wraz z założeniami koncepcyjnymi,
- dyrektywy Unii Europejskiej.

Odkąd Polska stała się członkiem Wspólnoty Europejskiej, działające w Polsce spółki (w tym banki), których papiery wartościowe znajdują się w obrocie publicznym, zostały objęte obowiązkiem sprawozdawczości według Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej (MSSF/MSR), a przy sporządzaniu sprawozdań finansowym muszą w pierwszej kolejności stosować przepisy unijne (czyli MSSF/MSR i dyrektywy). Jedyne w kwestiach nieuregulowanych mogą opierać się na normach wewnątrz krajowych (Rozporządzenie – WE – 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie stosowania międzynarodowych standardów sprawozdawczości 2002). W przypadku pozostałych banków, np. spółdzielczych, podstawowymi normami w zakresie sporządzania sprawozdania finansowego są zapisy Ustawy o rachunkowości i wydane na jej podstawie rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 1 października 2010 roku w sprawie szczególnych zasad rachunkowości banków. Innymi przepisami prawnymi banki te mogą się posługiwać jedynie w kwestiach nieuregulowanych polskim prawem.

O treści i układzie sprawozdania finansowego banku zobowiązanego do stosowania MSSF/MSR decydują przede wszystkim założenia koncepcyjne sporządzania i prezentacji sprawozdań finansowych (MSSF 2011), Międzynarodowy Standard Rachunkowości nr 1 „Prezentacja sprawozdań finansowych” oraz inne standardy uszczegółowujące poszczególne pozycje bilansowe. Dla banków sporządzających skonsolidowane sprawozdanie finansowe zastosowanie mają ponadto dyrektywy Unii Europejskiej (np. dyrektywa 2006/46/WE

Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 14 czerwca 2006 r.) oraz Międzynarodowy Standard Sprawozdawczości Finansowej nr 10 „Skonsolidowane sprawozdania finansowe”. Założenia koncepcyjne nie są częścią MSR, niemniej ich zapisy powinno się stosować przy sporządzaniu sprawozdań finansowych banków (Wszelaki 2010: 315).

Banki, ze względu na specyfikę swej działalności narażonej na ryzyko bankowe, którego nie mogą wyeliminować, w rozwiązaniach dotyczących sprawozdania finansowego muszą uwzględnić to ryzyko. Wymóg taki zawierają również zapisy Umowy Kapitałowej oraz Nowej Umowy Kapitałowej (Emerling 2014: 51). Nowa Umowa Kapitałowa (Bazylea II) wymusiła ujawnianie przez banki informacji dotyczących ryzyka bankowego, np. w zakresie struktury kapitałowej banku, opisu procesu zarządzania ryzykiem¹. Informacje te powinny zostać ujawnione w informacji dodatkowej do sprawozdania finansowego.

2. Zakres sprawozdania finansowego banku według Ustawy o rachunkowości oraz Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej

Zgodnie z Ustawą o rachunkowości sprawozdanie finansowe banku składa się z:

- bilansu,
- rachunku zysków i strat,
- informacji dodatkowej,
- zestawienia zmian w kapitale własnym,
- rachunku przepływów pieniężnych.

Do rocznego sprawozdania finansowego należy dołączyć też sprawozdanie z działalności banku. Bilans, rachunek zysków i strat, zestawienie zmian w kapitale własnym, a także rachunek przepływów pieniężnych należy sporządzać na podstawie wzoru określonego Ustawą o rachunkowości (załącznik nr 2 do Ustawy o rachunkowości). Informacja dodatkowa powinna natomiast być sporządzana w zakresie określonym w szczególnych zasadach rachunkowości dla banków (Rozporządzenie z 1 października 2010 r...).

Zaktualizowany MSR nr 1 stanowi w paragrafie 10, iż na pełne sprawozdanie finansowe banku składa się:

- a) sprawozdanie z sytuacji finansowej na koniec okresu (przed zmianą – bilans),
- b) sprawozdanie z zysków lub strat i innych całkowitych dochodów za dany okres (przed zmianą – rachunek zysków i strat),
- c) sprawozdanie ze zmian w kapitale własnym za dany okres (przed zmianą – zestawienie zmian w kapitale własnym),
- d) sprawozdanie z przepływów pieniężnych za dany okres (przed zmianą – rachunek przepływów pieniężnych),
- e) informacja dodatkowa zawierająca podsumowanie istotnych zasad (polityki) rachunkowości oraz inne informacje objaśniające,

¹ www.knf.gov.pl (20.06.2014).

- f) informacja porównawcza w odniesieniu do poprzedniego okresu,
- g) sprawozdanie z sytuacji finansowej na początek najwcześniejszego porównawczego okresu, w którym jednostka zastosowała zasady (politykę) rachunkowości retrospektywnie lub dokonała retrospektywnego przekształcenia pozycji w sprawozdaniu finansowym, lub przeklasyfikowała pozycje w swoim sprawozdaniu finansowym (MSR nr 1).

Bank może stosować inne nazwy dla sprawozdań niż zastosowane w MSR nr 1, a więc może także pozostać przy dotychczasowym nazewnictwie. Sporządzenie sprawozdania finansowego zgodnie z MSSF/MSR wymaga zastosowania przez bank określonych założeń i szacunków księgowych, które wynikają z zastosowanych parametrów wyceny charakterystycznych dla MSSF/MSR, jak np. wartość godziwa. Szacunki te podlegają ponadto cyklicznej weryfikacji. Jednym z przykładów ustalania wartości składników majątkowych jest szacowanie utraty wartości należności czy kalkulacji rezerwy na odpisy emerytalne.

Banki stosujące MSSF (MSR) sporządzają też śródroczny raport finansowy zgodnie z MSR nr 34 „Śródroczna sprawozdawczość finansowa”, który określa minimalny zakres informacji, jakie spółka powinna w nim ujawniać, ponieważ prezentacja sprawozdania jedynie raz w roku jest niewystarczająca. Prezentacja śródroczna pozwala np. inwestorom na bieżącą ocenę sytuacji finansowej banku. Standard ten reguluje zasady ujmowania poszczególnych pozycji sprawozdania oraz wyceny w pełnym lub skróconym sprawozdaniu (MSR 34).

Różnice zasad sporządzania sprawozdania finansowego według Ustawy o rachunkowości i MSSF/MSR dotyczą nazwy i zakresu poszczególnych elementów sprawozdania finansowego.

Po podjęciu decyzji przez bank o sporządzaniu sprawozdania finansowego według MSSF/MSR najważniejsza zmiana dotyczy jego formy. Banki, działając według regulacji Ustawy o rachunkowości, sporządzają sprawozdanie finansowe według ściśle wyznaczonego wzoru. Po przejściu na MSSF/MSR każdy bank musi samodzielnie wypracować model sprawozdania finansowego, ponieważ standardy takiego szablonu nie proponują – byłoby to bowiem sprzeczne z zasadą uniwersalności standardów. Przed nowelizacją międzynarodowych standardów banki mogły korzystać z zapisów MSR nr 30 „Ujawnianie informacji w sprawozdaniu finansowym banków i podobnych instytucji finansowych”, który dotyczył ujawniania informacji w sprawozdaniu finansowym banków, przy czym ten standard już nie obowiązuje (MSR nr 30).

Prawidłowe sporządzenie sprawozdania finansowego banku według MSSF/MSR jest ogromnym wyzwaniem dla księgowego, gdyż wiąże się z koniecznością podjęcia wielu decyzji, poczynając od nazewnictwa pozycji bilansowych, co może uniemożliwiać porównywalność danych finansowych różnych banków.

3. Elementy sprawozdania finansowego banku według Ustawy o rachunkowości oraz Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej – porównanie

Bilans to podstawowy element sprawozdania finansowego każdego banku. We wzorze bilansu banku według Ustawy o rachunkowości aktywa bilansu uporządkowane są według kryterium malejącej płynności, a pasywa – według kryterium malejącej wymagalności. Oznacza to, że jako pierwsze są przedstawiane najbardziej płynne aktywa, jak np. środki w kasie, a w końcowych pozycjach – rzeczowe aktywa trwałe i aktywa do zbycia. W pasywach w pierwszej kolejności występują te najbardziej wymagalne – są zobowiązania wobec Banku Centralnego, natomiast jako ostatnie prezentowane są kapitały podstawowe oraz wynik finansowy (Iwanicz-Drozdowska 2010: 36–38; Miętka 2007: 312–320; Orechwa-Maliszewska, Worobiej 2008: 36–38).

MSSF/MSR nie proponują i nie narzucają konkretnej formy bilansu banku. Jedynie MSR nr 1 wskazuje, iż informacje, różniące się między sobą charakterem i funkcją, należy prezentować w oddzielnych pozycjach. MSR nr 1 nie określa kolejności prezentacji wymienionych pozycji. W razie, gdy jest to niezbędne do zrozumienia sytuacji finansowej banku, w bilansie należy zamieścić dodatkowe pozycje, grupy pozycji i sumy cząstkowe oraz zmieniać nazwy i kolejność pozycji według potrzeb banku. Podjęcie decyzji o wyodrębnieniu dodatkowych pozycji powinno wynikać z oceny:

- charakteru i płynności aktywów,
- funkcji aktywów w jednostce,
- kwot, charakteru i terminów wymagalności zobowiązań.

Stosowanie różnych zasad wyceny dla poszczególnych grup aktywów, co wynika z odmiennego ich charakteru i funkcji, wymaga ich prezentacji jako odmiennych pozycji. Další podział poszczególnych pozycji bilansowych, w sposób uwzględniający charakter działalności banku, powinien być ujawniony w bilansie lub w informacji dodatkowej. W bilansie banku ujmuje się tylko te pozycje, które spełniają definicję składnika bilansu i kryteria ujmowania. Przy ocenie, czy dana pozycja odpowiada definicji składnika aktywów, zobowiązań lub kapitału własnego, należy przede wszystkim zwrócić uwagę na treść ekonomiczną i rzeczywistość gospodarczą tej pozycji, a nie tylko na jej formę prawną (Buk 2013: 46–48).

MSR nr 1 stanowi, iż na podstawie rodzaju prowadzonej działalności każda jednostka powinna ustalić, czy w bilansie dokonuje podziału aktywów i zobowiązań na krótko- i długoterminowe. MSR 1 wymaga, aby aktywa i zobowiązania były prezentowane według kryterium płynności tylko wtedy, gdy taka prezentacja dostarczy bardziej wiarygodnej informacji niż podział na krótko- i długoterminowe (Wszelaki 2010: 320), ponieważ w przypadku banków prezentacja aktywów i zobowiązań według wzrastającego lub malejącego stopnia płynności dostarcza bardziej wiarygodne i przydatne informacje.

Układ bilansu Banku A, mającego siedzibę na terenie Polski i sporządzającego sprawozdanie finansowe według MSSF/MSR oraz – dla porównania – według Ustawy o rachunkowości, został przedstawiony w tabeli 1.

Tabela 1

Układ bilansu Banku A według MSSF/MSR i Ustawy o rachunkowości

Aktywa		
według Ustawy o rachunkowości	według MSSF/MSR	różnice
1	2	3
I. Kasa, operacje z Bankiem Centralnym	1) Kasa, środki w Banku Centralnym	– pozycja II aktywów we wzorze według Ustawy o rachunkowości nie występuje w bilansie według MSSF
1. W rachunku bieżącym		
2. Rezerwa obowiązkowa	2) Należności od banków i instytucji finansowych	
3. Inne środki	3) Pochodne instrumenty finansowe	– pozycja III aktywów we wzorze według Ustawy o rachunkowości nazywa się inaczej niż w bilansie według MSSF (poz. 2), lecz obie nazwy mają to same znaczenie
II. Dłużne papiery wartościowe uprawnione do redyskontowania w Banku Centralnym	4) Kredyty i pożyczki udzielone klientom	
III. Należności od sektora finansowego	5) Instrumenty finansowe:	– suma pozycji IV oraz V aktywów we wzorze według Ustawy o rachunkowości odpowiada pozycji 4 wzoru bilansu według MSSF
1. W rachunku bieżącym	– dostępne do sprzedaży	
2. Terminowe	– utrzymywane do terminu wymagalności	– różne nazwy pozycji dotyczących instrumentów finansowych we wzorze według Ustawy o rachunkowości i według MSSF
IV. Należności od sektora niefinansowego	6) Inwestycje w jednostki zależne, współkontrolowane i stowarzyszone	
1. W rachunku bieżącym	7) Wartości niematerialne	– wyeksponowanie pozycji nieruchomości inwestycyjnych (poz. 9 wzoru według MSSF), a której nie zawiera wzór według Ustawy o rachunkowości
2. Terminowe	8) Rzeczowe aktywa trwałe	
V. Należności od sektora budżetowego	9) Nieruchomości inwestycyjne	– wyeksponowanie pozycji nieruchomości inwestycyjnych (poz. 9 wzoru według MSSF), a której nie zawiera wzór według Ustawy o rachunkowości
1. W rachunku bieżącym	10) Aktywa trwałe przeznaczone do sprzedaży	
2. Terminowe	11) Aktywa z tytułu podatku dochodowego	SUMA AKTYWÓW
VI. Należności z tytułu zakupionych papierów wartościowych z otrzymanym przyrzeczeniem odkupu	12) Inne aktywa	
VII. Dłużne papiery wartościowe		
1. Banków		
2. Budżetu państwa i budżetów terenowych		
3. Pozostałe		
VIII. Udziały lub akcje w jednostkach zależnych		
1. W instytucjach finansowych		
2. W pozostałych jednostkach		
IX. Udziały lub akcje w jednostkach współzależnych		
1. W instytucjach finansowych		
2. W pozostałych jednostkach		
X. Udziały lub akcje w jednostkach stowarzyszonych		
1. W instytucjach finansowych		
2. W pozostałych jednostkach		
XI. Udziały lub akcje w innych jednostkach		
1. W instytucjach finansowych		
2. W pozostałych jednostkach		
XII. Pozostałe papiery wartościowe i inne aktywa finansowe		
XIII. Wartości niematerialne i prawne, w tym wartość firmy		
XIV. Rzeczowe aktywa trwałe		
XV. Inne aktywa		
1. Przejęte aktywa – do zbycia		
2. Pozostałe		
XVI. Rozliczenia międzyokresowe		
1. Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego		
2. Pozostałe rozliczenia międzyokresowe		

1	2	3
Pasywa		
według Ustawy o rachunkowości	według MSSF/MSR	różnice
I. Zobowiązania wobec Banku Centralnego	1) Zobowiązania wobec innych banków i instytucji finansowych	– suma pozycji I oraz II pasywów we wzorze według Ustawy o rachunkowości odpowiada pozycji 1 wzoru bilansu według MSSF
II. Zobowiązania wobec sektora finansowego	2) Zobowiązania wobec klientów	
1. W rachunku bieżącym	3) Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	– różne nazwy pozycji dotyczących pozostałych zobowiązań we wzorze według Ustawy o rachunkowości i według MSSF
2. Terminowe	4) Bieżące zobowiązanie z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych	– wyeksponowanie pozycji dotyczącej bieżącego zobowiązania z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych (poz. 4 wzoru według MSSF)
III. Zobowiązania wobec sektora niefinansowego	5) Rezerwy	
1. Rachunki oszczędnościowe, w tym:	6) Pozostałe zobowiązania	
a) bieżące	SUMA ZOBOWIĄZAŃ	
b) terminowe	KAPITAŁ WŁASNY	– brak wyszczególnionych niektórych pozycji we wzorze według MSSF, np. zobowiązań podporządkowanych, funduszy specjalnych, które to zawierają się łącznie w pozycji „pozostałe zobowiązania”
2. Pozostałe, w tym:	1) Kapitał akcyjny	
a) bieżące	2) Kapitał zapasowy	
b) terminowe	3) Kapitał z aktualizacji wyceny aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży	
IV. Zobowiązania wobec sektora budżetowego	4) Pozostałe kapitały rezerwowe	
1. Bieżące	5) Niepodzielony wynik finansowy z lat ubiegłych	– brak we wzorze według MSSF informacji na temat kosztów i przychodów rozliczanych w czasie oraz zastrzeżonych (poz. IX pasywów bilansu według Ustawy o rachunkowości)
2. Terminowe	6) Wynik roku bieżącego	
V. Zobowiązania z tytułu sprzedanych papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem odkupu	KAPITAŁ WŁASNY OGÓLEM	
VI. Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	1) Kapitał akcyjny	
VII. Inne zobowiązania z tytułu instrumentów finansowych	2) Kapitał zapasowy	
VIII. Fundusze specjalne i inne zobowiązania	3) Kapitał z aktualizacji wyceny aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży	
IX. Koszty i przychody rozliczane w czasie oraz zastrzeżone	4) Pozostałe kapitały rezerwowe	
1. Rozliczenia międzyokresowe kosztów	5) Niepodzielony wynik finansowy z lat ubiegłych	
2. Ujemna wartość firmy	6) Wynik roku bieżącego	
3. Pozostałe przychody przyszłych okresów oraz zastrzeżone	KAPITAŁ WŁASNY OGÓLEM	
X. Rezerwy		
1. Rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego		
2. Pozostałe rezerwy		
XI. Zobowiązania podporządkowane		
XII. Kapitał (fundusz) podstawowy		
XIII. Należne wpłaty na kapitał podstawowy (wielkość ujemna)		
XIV. Akcje własne (wielkość ujemna)		
XV. Kapitał (fundusz) zapasowy		
XVI. Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny		
XVII. Pozostałe kapitały (fundusze) rezerwowe		
1. Fundusz ogólnego ryzyka bankowego		
2. Pozostałe		
XVIII. Zysk (strata) z lat ubiegłych		
XIX. Zysk (strata) netto		

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku A.

Na podstawie tabeli 1 można stwierdzić, iż bilans banku prezentowany według wzoru wynikającego z Ustawy o rachunkowości jest bardziej rozbudowany niż bilans prezentowany według MSSF/MSR. W obu przypadkach aktywa i pasywa są przedstawiane według kryterium malejącej płynności aktywów i malejącej wymagalności pasywów. Największe różnice dotyczą szczegółowej prezentacji poszczególnych pozycji bilansowych. Występują odmienne nazwy pozycji, np. w zakresie instrumentów finansowych.

Ustawa o rachunkowości w załączniku nr 2 narzuca bankom wzór rachunku zysków i strat o strukturze segmentowej. Pierwszym prezentowanym wynikiem w rachunku zysków i strat banku jest wynik z tytułu odsetek. Wynik ten jest kształtowany przez przychody oraz koszty z tytułu odsetek. Zarówno przychody, jak i koszty odsetkowe dzieli się według sektorów: finansowego, niefinansowego oraz budżetowego (Emerling, Wójcik-Jurkiewicz, Wszelaki 2011: 113–115). Drugim wynikiem prezentowanym w rachunku zysków i strat jest wynik z tytułu prowizji. Składają się na niego przychody z tytułu prowizji oraz koszty prowizji. Kolejny segment rachunku zysków i strat obejmuje przychody z udziałów, akcji i innych papierów wartościowych i instrumentów finansowych o zmiennej kwocie dochodu. Przychody te podlegają podziałowi na przychody od jednostek zależnych, współzależnych, stowarzyszonych oraz pozostałych jednostek. Ponadto jest uwzględniany wynik operacji finansowych oraz wynik z pozycji wymiany. Wymienione elementy składają się na wynik z działalności bankowej, który prezentuje zdolność do generowania zysku przez działalność podstawową banku. Po działalności bankowej drugi istotny segment rachunku zysków i strat obejmuje:

- pozostałe przychody operacyjne,
- pozostałe koszty operacyjne,
- koszty działania banku,
- amortyzację środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych,
- różnicę wartości rezerw i aktualizacji.

W rachunku zysków i strat według Ustawy o rachunkowości uwzględnia się także skutki zdarzeń nadzwyczajnych, powstałych poza zwykłą działalnością banku, co pozwala ustalić wynik finansowy brutto. Po uwzględnieniu obowiązkowego obciążenia wyniku finansowego otrzymuje się końcowy wynik, czyli wynik finansowy netto.

Zgodnie z MSR nr 1 wszystkie pozycje przychodów i kosztów ujętych w danym okresie bank może zaprezentować w następującej postaci:

- a) jako jedno sprawozdanie z zysków lub strat i innych całkowitych dochodów, zwane sprawozdaniem z całkowitych dochodów, prezentujące zyski lub straty oraz inne całkowite dochody w dwóch odrębnych sekcjach, przy czym sekcja dotycząca zysków lub strat jest przedstawiana jako pierwsza, a bezpośrednio po niej jest przedstawiana sekcja dotycząca innych całkowitych dochodów;
- b) jako dwa sprawozdania, wówczas sekcję dotyczącą zysków lub strat prezentuje się w odrębnym sprawozdaniu z zysków lub strat. Jeżeli bank skorzysta z takiej możliwości, odrębne sprawozdanie z zysków lub strat poprzedza bezpośrednio sprawozdanie z całkowitych dochodów (MSR nr 1).

MSR nr 1 określa także minimum informacji wykazywanych w rachunku zysków i strat. Jednak są to informacje przydatne w przypadku typowych jednostek gospodarczych, innych niż banki, co stanowi duży problem dla sporządzających rachunek zysków i strat banku. Zgodnie z MSR nr 1 w rachunku zysków i strat banku można zaprezentować dodatkowe pozycje, grupy pozycji i sumy cząstkowe, jeżeli taki sposób prezentacji jest przydatny

do zrozumienia finansowych wyników działalności banku. Przy sporządzaniu rachunku zysków i strat według MSR 1 nie wykazuje się pozycji nadzwyczajnych (MSR nr 1). Bank ujmuje w rachunku zysków i strat wszystkie osiągnięte przychody i koszty obciążające w danym okresie, chyba że MSSF/MSR wymagają lub zezwalają na inne podejście. Założenia koncepcyjne definiują przychody i koszty. Bank najczęściej prezentuje podział kosztów ujętych w rachunku zysków i strat w układzie porównawczym (rodzajowym), gdyż ta forma prezentacji dostarcza informacji wiarygodnych i bardziej przydatnych.

Układ rachunku zysków i strat Banku A, mającego siedzibę na terenie Polski i sporządzającego sprawozdanie finansowe według MSSF/MSR i dla porównania według Ustawy o rachunkowości, został przedstawiony w tabeli 2.

Tabela 2

Układ rachunku zysków i strat Banku A według MSSF/MSR i według Ustawy o rachunkowości

Aktywa		
według Ustawy o rachunkowości	według MSSF/MSR	Różnice
1	2	3
I. Przychody z tytułu odsetek	(+) Przychody z tytułu odsetek	– we wzorze według MSSF w wyniku z tytułu prowizji uwzględniane są również opłaty
1. Od sektora finansowego	(–) Koszty z tytułu odsetek	
2. Od sektora niefinansowego	Wynik z tytułu odsetek	
3. Od sektora budżetowego	(+) Przychody z tytułu prowizji	
4. Z papierów wartościowych o stałej kwocie dochodu	i opłat	– we wzorze według MSSF eksponowane są pozycje „przychody z tytułu dywidend” oraz „wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej”
II. Koszty odsetek	(–) Koszty z tytułu prowizji i opłat	– brak we wzorze według MSSF wyniku z działalności bankowej, który to eksponowany jest we wzorze według Ustawy o rachunkowości
1. Od sektora finansowego	Wynik z tytułu prowizji i opłat	
2. Od sektora niefinansowego	(+) Przychody z tytułu dywidend	
3. Od sektora budżetowego	(+/-) Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej	– wyekspozowanie we wzorze według Ustawy o rachunkowości pozycji związanej z amortyzacją, jak również odrębne ujęcie kosztów utworzonych odpisów aktualizujących i przychodów z tytułu rozwiązania odpisów aktualizujących (XV i XVI) związanych z utratą wartości; we wzorze według MSSF ujęcie wyłącznie wyniku z tytułu utraty wartości
III. Wynik z tytułu odsetek (I–II)	(+/-) Wynik na instrumentach finansowych pozostałych	– brak we wzorze według MSSF pozycji zysków i strat nadzwyczajnych
IV. Przychody z tytułu prowizji	(+/-) Wynik z pozycji wymiany	
V. Koszty prowizji	(+) Pozostałe przychody operacyjne	
VI. Wynik z tytułu prowizji (IV–V)	(–) Pozostałe koszty operacyjne	
VII. Przychody z udziałów lub akcji, pozostałych papierów wartościowych i innych instrumentów finansowych, o zmiennej kwocie dochodu	Pozostałe przychody i koszty netto	
1. Od jednostek zależnych	(+/-) Wynik z tytułu utraty wartości kredytów, pożyczek i zobowiązań pozabilansowych	
2. Od jednostek współzależnych	(–) Koszty działania banku	
3. Od jednostek stowarzyszonych	Wynik z działalności operacyjnej	
4. Od pozostałych jednostek	Zysk (strata) brutto	
VIII. Wynik operacji finansowych	(–) Podatek dochodowy	
1. Papierami wartościowymi i innymi instrumentami finansowymi	Zysk (strata) netto	
2. Pozostałych		
IX. Wynik z pozycji wymiany		
X. Wynik działalności bankowej		
XI. Pozostałe przychody operacyjne		
XII. Pozostałe koszty operacyjne		
XIII. Koszty działania banku		
1. Wynagrodzenia		
2. Ubezpieczenia i inne świadczenia		
3. Inne		
XIV. Amortyzacja środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych		
XV. Odpisy na rezerwy i aktualizacja wartości		
1. Odpisy na rezerwy celowe i na ogólne ryzyko bankowe		
2. Aktualizacja wartości aktywów finansowych		

1	2	3
XVI. Rozwiązanie rezerw i aktualizacja wartości		
1. Rozwiązanie rezerw celowych i rezerw na ogólne ryzyko bankowe		
2. Aktualizacja wartości aktywów finansowych		
XVII. Różnica wartości rezerw i aktualizacji (XV–XVI)		
XVIII. Wynik działalności operacyjnej		
XIX. Wynik operacji nadzwyczajnych		
1. Zyski nadzwyczajne		
2. Straty nadzwyczajne		
XX. Zysk (strata) brutto		
XXI. Podatek dochodowy		
XXII. Pozostałe obowiązkowe zmniejszenie zysku (zwiększenie straty)		
XXIII. Zysk (strata) netto		

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku A.

Na podstawie tabeli 2 należy stwierdzić, iż rachunek zysków i strat banku prezentowany według wzoru wynikającego z Ustawy o rachunkowości jest, podobnie jak w przypadku bilansu, bardziej rozbudowany niż rachunek zysków i strat prezentowany według MSSF/MSR. W obu sytuacjach merytoryczna zawartość jest podobna, przy czym nazwy pozycji rachunku zysków i strat różnią się w kilku przypadkach, np. „wynik z tytułu prowizji i opłat”. Największa różnica dotyczy braku pozycji związanych ze zdarzeniami nadzwyczajnymi, co wynika z wyeliminowania tego pojęcia w MSSF/MSR.

Zgodnie z regulacjami Ustawy o rachunkowości oraz MSSF/MSR banki sporządzają też sprawozdanie ze zmian w kapitale własnym, przedstawiając podstawowe informacje dotyczące źródeł pochodzenia kapitałów własnych banku. Ustawa o rachunkowości zawiera wzór tego sprawozdania finansowego, uwzględniając informacje o zmianach składników funduszu własnego za bieżący i poprzedni rok obrotowy (Capiga 2008: 232). Zgodnie z MSR nr 1 bank, przedstawiając sprawozdanie ze zmian w kapitale własnym za dany okres, prezentuje:

- a) całkowite dochody ogółem za okres, pokazując oddzielnie łączne kwoty przypadające właścicielom jednostki dominującej oraz udziałom mniejszości;
- b) dla każdego składnika kapitału własnego wpływ retrospektywnego zastosowania zmian zasad (polityki) rachunkowości lub retrospektywnych przekształceń dokonanych zgodnie z MSR 8;
- c) kwoty transakcji z właścicielami występującymi w charakterze udziałowców, wykazując odrębnie wkłady dokonane przez właścicieli oraz wypłaty na rzecz właścicieli;
- d) uzgodnienie wartości bilansowej każdego składnika kapitału własnego na początek i na koniec okresu, wraz z oddzielnym ujawnieniem każdej zmiany stanu.

W tym sprawozdaniu lub w informacji dodatkowej bank powinien zaprezentować także kwotę dywidend, ujętą jako wypłaty na rzecz właścicieli w trakcie okresu oraz kwotę dywidendy przypadającą na jedną akcję (Wszelaki 2010: 321–322).

Ponadto banki mają obowiązek sporządzenia rachunku przepływów pieniężnych za dany okres. Ustawa o rachunkowości zawiera wzór tego elementu sprawozdania finansowego, zezwalając na wybór metody bezpośredniej lub pośredniej rachunku przepływów pieniężnych. Różnica między tymi metodami dotyczy tylko działalności operacyjnej (Miętki 2007: 353–354). Jako działalność operacyjną rozumie się działalność podstawową jednostki, a także inne rodzaje działalności, które nie są zaliczane do działalności finansowej i inwestycyjnej. Działalność inwestycyjna polega na dokonywaniu wydatków lokacyjnych, a działalność finansowa wiąże się z pozyskiwaniem kapitału. Efektem sporządzenia rachunku przepływów pieniężnych jest określenie zmiany stanu środków pieniężnych na koniec roku obrotowego względem początku roku obrotowego. Sposób sporządzania rachunku przepływów pieniężnych reguluje MSR nr 7 „Sprawozdanie z przepływów pieniężnych”, przy czym ten element sprawozdania w regulacjach międzynarodowych nosi nazwę sprawozdania z przepływów pieniężnych za dany okres. MSR nr 7 nie narzuca określonego wzoru, według którego bank powinien prezentować informacje w tym sprawozdaniu. Bank powinien, zgodnie z wytycznymi MSR nr 7, przedstawić informacje na temat przepływu środków pieniężnych zaistniałych w ciągu okresu sprawozdawczego z wyodrębnieniem działalności: operacyjnej, inwestycyjnej oraz finansowej według wybranej metody: bezpośredniej lub pośredniej (Wszelaki 2001: 322; MSR nr 7).

Kolejnym elementem sprawozdania finansowego banku jest informacja dodatkowa. Ustawa o rachunkowości nie zawiera wzoru informacji dodatkowej dla banków, lecz banki sporządzają ją według rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 1 października 2010 roku w sprawie szczególnych zasad rachunkowości banków. Informacja dodatkowa składa się z dwóch części: wprowadzenia oraz dodatkowych informacji i objaśnień. Wprowadzenie do sprawozdania finansowego obejmuje w szczególności:

- nazwę i siedzibę banku oraz wskazanie właściwego sądu lub innego organu prowadzącego rejestr, wskazanie zakresu działalności wynikającego z udzielonych zezwoleń Komisji Nadzoru Finansowego,
- wskazanie okresu objętego sprawozdaniem finansowym,
- zasady rachunkowości stosowane przez bank,
- zmiany tych zasad dokonywane w ciągu roku obrotowego,
- informacje o istotnych zdarzeniach w banku, które nie zostały ujęte w sprawozdaniu, a także informacje o zdarzeniach dotyczące danego roku obrotowego mające wpływ na znaczącą zmianę aktywów, pasywów i wyniku finansowego.

Dodatkowe informacje i objaśnienia dotyczą aktywów, pasywów, elementów rachunku zysków i strat, rachunku przepływów pieniężnych i zestawienia zmian w kapitale własnym. W tej części sprawozdania finansowego znajdują się m.in.:

- dane o walutowej strukturze aktywów i pasywów,
- dane o źródłach pozyskania depozytów,
- informacje o kredytach i pożyczkach oraz innych należnościach banku,
- informacje o zobowiązaniach finansowych,

- dane o wartości posiadanych instrumentów finansowych,
- informacje o zawartych przez bank umowach,
- informacje o wartości posiadanych udziałów i akcji,
- dane dotyczące zmian stanu wartości niematerialnych i prawnych itp.

Zgodnie z MSSF/MSR banki są też zobowiązane do sporządzania informacji dodatkowej. Informacja dodatkowa banku powinna zawierać:

- a) informacje na temat podstawy sporządzenia sprawozdania finansowego i stosowanych szczegółowych zasad (polityki) rachunkowości;
- b) informacje wymagane przez MSSF, jeżeli nie są one prezentowane gdzie indziej w sprawozdaniu finansowym (w innym elemencie sprawozdania, np. w bilansie);
- c) informacje, które nie są prezentowane gdzie indziej w sprawozdaniu finansowym, lecz są potrzebne do jego zrozumienia.

MSR nr 1 wymaga, aby bank prezentował informacje dodatkowe w sposób usystematyzowany, jeśli jest to możliwe w praktyce. Powinien także, w odniesieniu do każdej pozycji zamieszczonej w innym elemencie sprawozdania finansowego, np. w bilansie, dodawać odwołanie do wszelkich określonych informacji ujętych w informacji dodatkowej. Bank może prezentować informacje na temat podstawy sporządzenia sprawozdania finansowego i zasad (polityki) rachunkowości jako oddzielną część sprawozdania finansowego. MSR nr 1 proponuje kolejność przedstawienia danych w informacji dodatkowej, która pomaga użytkownikom w zrozumieniu sprawozdania finansowego i porównaniu go ze sprawozdaniami finansowymi innych banków (Wszelaki 2010: 322–323).

Banki sporządzające sprawozdanie finansowe według regulacji Ustawy o rachunkowości i MSSF mają obowiązek przygotowania jego pięciu podstawowych elementów – np. bilansu/sprawozdania z sytuacji finansowych – i w tym zakresie te wymogi są zbieżne. Różnice w sporządzeniu sprawozdania finansowego według Ustawy o rachunkowości i MSSF wynikają z braku wzorca sprawozdania finansowego, co powoduje, iż niektóre pozycje sprawozdania noszą inną nazwę.

Uwagi końcowe

Analiza zasad sporządzania sprawozdań finansowych przez banki według Ustawy o rachunkowości i MSSF/MSR wskazuje, iż pożądane byłoby ich ujednoczenie w zakresie np. nazewnictwa pozycji bilansu czy rachunku zysków i strat. Ustawa o rachunkowości proponuje bankom gotowy wzór sprawozdania finansowego, natomiast uwzględniając MSSF/MSR, każdy bank musi taki wzór wypracować samodzielnie. Regulacje międzynarodowe nie zawierają wzoru sprawozdania finansowego, gdyż z założenia są uniwersalne. Dają jednak pewne wskazówki, którymi bank powinien się kierować. Zastosowanie zasad rachunkowości zgodnych z MSSF/MSR wymaga od banków kreatywności (w pozytywnym znaczeniu tego słowa) w wypracowaniu wzorca sprawozdania oraz szacowania wielkości bilansowych. Może to jednak spowodować trudności w jego odbiorze przez użytkowników

sprawozdań finansowych lub utrudnić ich porównywalność. Klienci banków czy inwestorzy, „czytając” i porównując sprawozdanie finansowe sporządzane według Ustawy o rachunkowości i według MSSF/MSR, mogą mieć trudności z analizą niektórych jego pozycji, które, jak wskazał artykuł, niejednokrotnie inaczej się nazywają lub nie występują. Aby przezwyciężyć trudności związane ze sporządzeniem sprawozdania finansowego, osoby za nie odpowiedzialne mogą rozważyć na potrzeby przygotowania sprawozdania według MSSF wykorzystanie wzoru sprawozdania sporządzanego według Ustawy o rachunkowości, przy założeniu stosowania do wytycznych MSSF. Sprawozdanie finansowe powinno zapewniać, poza rzetelną informacją, także możliwość jego porównania, dlatego tak ważny jest proces dalszej standaryzacji i harmonizacji regulacji prawnych rachunkowości w zakresie sporządzania sprawozdania finansowego banków według Ustawy o rachunkowości i MSSF/MSR.

Literatura

- Capiga M. (2008), *Bankowość*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice, s. 232.
- Emerling I. (2014), *Kierunki zmian w sprawozdawczości finansowej banków*, w: *Transformacja polskiej rachunkowości na tle rozwoju rachunkowości międzynarodowej*, red. H. Buk, J. Pfaff, Studia Ekonomiczne UE w Katowicach nr 164, Katowice, s. 54.
- Emerling I., Wójcik-Jurkiewicz M., Wszelaki A. (2011), *Zasady rachunkowości bankowej*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice, s. 113–115.
- Iwanicz-Drozdowska M. (2010), *Zarządzanie finansowe bankiem*, PWE, Warszawa s. 36–38.
- Międzynarodowe Standardy rachunkowości. Część I* (2013), red. H. Buk, Wydawnictwo UE w Katowicach, Katowice, s. 46–48.
- Międzynarodowy Standard Rachunkowości nr 1 „Prezentacja sprawozdań finansowych”.
- Międzynarodowy Standard Rachunkowości nr 7 „Sprawozdanie z przepływów pieniężnych”.
- Międzynarodowy Standard Rachunkowości nr 30 „Ujawnianie informacji w sprawozdaniu finansowym banków i podobnych instytucji finansowych” – standard już nieobowiązujący.
- Międzynarodowy Standard Rachunkowości nr 34 „Śródroczna sprawozdawczość finansowa”.
- Międzynarodowy Standard Sprawozdawczości Finansowej nr 10 „Skonsolidowane sprawozdania finansowe”.
- Miętki Z. (2007), *Rachunkowość bankowa*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu, Poznań, s. 312–320, 353–354.
- Orechwa-Maliszewska E., Worobiej E. (2008), *Sprawozdawczość i analiza finansowa banku*, Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Białymstoku, Białystok, s. 36–38.
- Rozporządzenie (WE) 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 19 lipca 2002 r. w sprawie stosowania międzynarodowych standardów sprawozdawczości, Dz. Urz. UE L243/2002.
- Rozporządzenie Komisji (We) nr 1274/2008 z dnia 17 grudnia 2008 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1126/2008 przyjmujące określone Międzynarodowe standardy rachunkowości zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady z późn. zm.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 1 października 2010 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości banków, DzU 2013, poz. 329 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, DzU 2014, poz. 1100. z późn. zm.
- Wszelaki A. (2010), *Zasady sporządzania sprawozdania finansowego banku w świetle założeń koncepcyjnych Międzynarodowych Standardów Rachunkowości*, w: *Perspektywy rozwoju rachunkowości, analizy i rewizji finansowej w teorii i praktyce. Tom II*, red. B. Micherda, Studia i Prace UE w Krakowie nr 14, Kraków, s. 320, 321–322, 323.
- www.knf.gov.pl
- Założenia koncepcyjne sporządzania i prezentacji sprawozdań finansowych, MSSF, SKwP, Warszawa 2011.

DIFFERENCES IN THE PREPARATION OF THE FINANCIAL STATEMENTS OF THE BANK ACCORDING TO THE ACCOUNTING ACT AND INTERNATIONAL FINANCIAL REPORTING STANDARDS

Abstract: *Purpose* – This article aims to identify differences in preparing the financial statements of the bank according to the applicable accounting regulations – Accounting Act and International Financial Reporting Standards (IFRS/IAS) and the possible consequences of the existence of these differences.

Design/methodology/approach – The article uses a national literature in this area and legislation. Were analyzed and compared to existing laws and sample financial statements of banks, preparing financial reports according to the Accounting Act and International Financial Reporting Standards.

Findings – This article is an attempt to answer the question of what rules apply in preparing the financial statements of the bank according to the regulations of the Accounting Act and International Financial Reporting Standards, on the difficulties faced by accountants preparing such a report, and what consequences arise from the resulting differences in preparing the financial statements of the bank.

Originality/value – Indication in the article of rules and differences in preparing the financial statements of the bank according to the Accounting Act and International Financial Reporting Standards is a valuable indication not only to the chief accountants of the bank, as well as for bank customers and other users of financial statements of the bank.

Keywords: financial statements, international financial reporting standards, accounting act

Cytowanie

Wszelaki A. (2014), *Różnice w sporządzaniu sprawozdania finansowego banku według Ustawy o rachunkowości i Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 832, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” nr 71, s. 159–172; www.wneiz.pl/frfu.